בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו: **יש לו ד' אמות.** בחלוקת החצר אם נתן לחצרו כאילו הוא פתוח: **אינו מטמא סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: **פרץ את פצימיו.** הרי הוא כקבר וחכמים טימאו את סביביות הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו ונאו אדעתייהו: **לעיר אחרת.** לדרך עיר אחרת: **ונקשו בני העיר.** שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: **בני אותה העיר.** האחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן המבואות: **בני רה"ר מעכבין עליהן.** משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לתוך המבואות: **הני מילי.** תוך ד' אמות של (ג) רחב המבוי הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות בפס: **ברה"ר דמו.** לענין ספק טומאה ברה"ר: **ולא היא.** שאפי' רצו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: **כי רדו יומא.** בית חריסת יום אחד לזה וכן לזה לא תחרוש מתרגמינן לא תרדי (דברים כב): ה"ג **כי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרכא לא הוי ואי יומא כרכא יומא דזרעא לא הוי אי בעים אימא יומא דזרעא באתרא דכריב ותני ואי בעים אימא ביומא דכרבא ודאהדורי: אי יומא דזרעא.** בשעת הזרע הוא נוח לחרוש שכבר נחרשת בשעת (ג) הגיר: **תרי יומי כרכא לא הוי.** כלומר בשעת הגיר היאך ישכור שוורים אין בו כדי מלאכת ב' ימים ויש בו יותר מכדי מלאכת יום אחד: **ואי ביומא כרכא.** שעת הגיר קאמרת לא הוי יומא דזרעא והיאך ישכור שוורים בשעת הזרע: **אי בעים אימא יומא דזרעא.** ודקא קשיא לך תרי יומי כרכא לא הוי באתרא דכרכי ותנו בשעת הגיר איכא ביומא דזרעא תרי יומי כרכא: **ואי בעים אימא יומא כרכא.** ודקאמרת לא הוי יומא דזרעא בהדורי עסקינן שארץ קשה ויש בה מעלות ומורדות ויש טורח בשעת הזרע כשעת הגיר: לישנא אחרינא איפכא גרסינן **ואי בעים אימא יומא דכרכא.** ודקשי' לך יומא דזרעא לא הוי באתרא דכריב ותני בשעת הזרע אחת קודם לזריעה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעי' ואי בעית אימא יומא זרעא ודקאמר' תרי יומי כרכא לא הוי בהדורי עסקינן שיש טורח גדול בשעת הגיר ויומא זרעא הוי תרי יומי כרכא ולשון זה הגון: **דוולא.** אם יש להן דור שממנו משקין שדה: **כי דלו יומא.** עד שיהא בו כדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה משום שכר פועל: **פרדיסא.** כרם: **ג' קנין.** לכל אחד לפי חשבון שאתים כאחד המשכן: **אין אלו אלא דברי נביאות.** בלא טעם: **אוליפא.** כל י"ב גפנים קרי אוליפא: **דרפין.** עודר: **ניטלה נבואה בו.** משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות שקרא דברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: **אטו חכם נאו נביא הוא.** וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: **הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים.** שאינם חכמים מן חכמים לא ניטלה (ד) ונביאים יש להן לבב חכמה: **תדע.** שלא ניטלה מן חכמים: משמיה שנחרב לא הוה להו טעם ביאה לעוברי עבירה הא מפיק ליה מדכתיב מיס גנובים ימתקו (משלי ט) כדפריך הכא וי"ל דאיכא לשנויי התם כדמשני הכא שניטל טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לר' שמשון כיון דמסיימי מחיצות ואיכא למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משוח מלחמה (סוטה דף מד.) גבי חלר הקבר העומד בתוכה טהור ה"מ חלר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ה) בעלמא תפיס לכך נראה לו לפרש כגון שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל לד ויש בהן פותח טפח (ו) לכל אחד ובשלא פרץ פצימיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת השאר זיזין שסתמו של מת עומד נגאת דרך פתח[א] אבל אם פרץ פצימיו וחזר ובנאן כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מן הבית [ב] ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי דקבר מטמא במגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה[ס] (ז) בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח משמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. היינו כשהחזיקו ברשות[ג] אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא וליתיב כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח. וסס): **ולא** פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה. פי' ר"י ב"ר מרדכי דבאתריה דרבי יהודה היה קרקע חשוב וטוב והיה חשוב לטרוח בתשעה חצאי קנין (ח) אבל באתריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטרוח בפחות מתשעה קנין ואף על פי שלא היה בו כדי חריסת יום ראוי היה לטרוח בשביל כל שיהיה חשוב בהדורי: **ואי בעית אימא יומא דזרעא.** ודקאמרת לא הוי תרי יומי כרכא כריב יומא ופלגא והדר תני וכריב עד דשלים יומא: **דוולא.** פר"ח ארץ שמשקין אותה (ט) בדלי לכל אחד ארץ שדולין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בבבל מאי כדבעי באינך ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות.** לא נשתנה קרקע אלא כלומר שאומר בלא טעם[ד] דכי האי גוונא בסוף (כ) (אלו) מומין (בכורות דף מה. וסס ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ליפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל ודקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא ליטמא באהל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כילד מעברין (עירובין דף פ: וסס ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה.) דקאמר משחרב בהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה תקשי ליה נמי אטו קודש בזריעא ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרכא להאי לישנא. לעולם איכא תרי יומי בהדורי ארץ טרשים היא ובתחלה היא קשה הרבה דכל מה שחורש בב' ימים תיכף לקצירה יכול לחרוש ביום אחד דזריעא וכ"ך קבלת"י אנ"י מר' אב"ל חבירי"ו הבינו בזה הענין. היכא דמי אי בי רדו יומא בזרעא שבין זריעה ובין חרישה שחורשין את השדה פעם אחרת בימות הגשמים לבד מכריבה ראשונה שכורבין בימות החמה חורשין אותה בימות הגשמים סמוך [לזריע'] לפי שתהא נוחה לזרוע ואם צריך יום אחד למלאכה לפועל אחד בין חרישה בין זריעה אפילו הכי ליכא יומא כרבא יום חמה כי הימים הן ארוכין ומושכין ביותר ובט' שעות ביום יכול הפועל לחורשה ולתקנה כל הצורך ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי בי רדו יומא כרבא שבכריבה ראשונה יש מלאכה לפועל אחד לחרוש בימות החמה כל היום כולו אפי' הכי לא הוי תרי יומי בזרעא כלומר בין זריעה ובין חרישה דבפחות מב' ימים בימות הגשמים יכול לחורשה פעם אחרת לזורעה נמצא שמפסיד זה בעל השדה מחצי יום ולמעלה לפי שאין פועל משכיר עצמו לחצאין. איבעית אימא דאיכא בי רדו יומא זרעא ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא ודאי איכא יומא כרבא שלם ולא קא מפסיד ולא מידי דכרבא הוא דכריב זמנא חדא והדר תני זמנא אחרינא משום דבכריבא חדא לא קא הוי ארעא ניחא דחשתא בין כריבות הללו איכא פעולה ליום אריכא ואיבעית אימא דאיכא בי רדו יומא כרבא ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומי בזריעה ודאי איכא תרי יומי שלמין משום דההיא ארעא בהררי כלומר שדה קשה הוא וארץ הרים וטרשים היא ובימות החמה שהיום ארוך הוא צריך לחרוש יום אחד שלם מחמת קשיות שבה ועכשיו בימות הגשמים חוזרת לקשיותה וצריך לחרושה כדי שתהא נוחה לזורעה ובין חרישה וזריעה צריך שני ימים מפני כי הימים קטנים הן. ל"א מוג"ה בספרים וה"ג להא. בי רדו יומא בזריעה לא הוי תרי יומי בכרבא ואי בי רדו יומא בכרבא לא הוי חד יומא לזריעה והכי מפרש לה אם צריך יום אחד בין חרישה לזריעה בימות הגשמים לא צריך תרי יומא לכרבא דפחות מב' ימים יכול לכורבה פעם ראשונה ג) קשה קרקע וצריך ליום אחד של חרישה וזריעה יותר מיום אחד של

ה) בגמ' קמו., ב) רש"ל מ"ז, ג) תוספתא דלהלן ספט"ז, ד) ב"ק כח. ע"ש לקמן מו: ע"ש [וצף ס: ע"ש ולף ק. ע"ש], ה) פסחים ג. וש"נ, ו) עירובין ס: בכורות מה., ז) [וכרש"י שבע"י אימא ונניח יש לו לבב חכמה], ח) [ל"ל בעינן לכל כו'],

תורה אור השלם

1 לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֵּן הוֹדַע וְנָבִא לֵבָב חָכְמָה: תהלים צ יב

גליון הש"ם

גמרא אמר ר"נ ד' אמות כו'. מיימוני פ"ב מהל' שאה"ט: **שם** וחכם עדיף מנביא. עי' ירושלמי פ"ח דברכות עלה דמתניתין בש"ת בערב כל אדם יטו ויקלו: **שם** שנאמר ונביא לבב חכמה. עיין רש"י בפסח דף קיט ע"ב ד"ה ובנביאי: **תוס'** ד"ה פרץ כו' בקבר זה קבר סתום. עיין לקמן דף ק' ע"ב תוס' ד"ה ורומן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דרב יהודה אמר רב הא דאמר רב יהודה אמר רב מלגי: (ב) רש"ל ד"ה הני מילי וכו' של ראשי המבואות הסמוכות לרה"ר: (ג) ד"ה אי יומא דזרעא וכו' בשעת הגיר ואי האי בי רדו יומא דקאמרת ביומא דזרעא קאמרת תרי יומי כרכא לא הוי: (ד) ד"ה הכי קאמר וכו' לא ניטלה הם"ד ואח"כ מ"ש ונביא יש לו לבב חכמה: (ה) תוס' ד"ה פרץ וכו' אבל מת בעלמא תפיס: (ו) בא"ד עומד בכל אחד וכשלא פרץ: (ז) בא"ד פרה אדומה אז בקבר: (ח) ד"ה ולא פליגי וכו' חשוב לטרוח בכו' מאלי קנין ואע"פ שלא היה בו כדי חריסת יום ראוי היה לטרוח אבל באתריה דת"ק וכו' בפחות מכו' קנין והשתא בעי בבבל כל"ל: (ט) ד"ה ואי בעית אימא ד"ה ואי בעית אימא הל"ל: (י) ד"ה דוולא וכו' הוה ליה למבעי בבבל מאי: (כ) ד"ה אמר וכו' בסוף מומין אלו גבי:

מוסף תוספות

א. שיותר נח לפותחו מכאן יותר משאר הכתלים שלא נפתח שם מעולם וחשבינן ליה כאילו הוא פתוח ותנן נפתח א' מהם הוא טמא וכולן שהורין. שיטמ"ק. ב. [ו]בדין בית שיש לו פתחים הרבה. מיטב"ש. ג. כי הכא וקנוהו לאלתר בהילוך. שם. ד. כלומר צריכים אנו נביא לברר מה היה בדעתו וכמה נתבוורין להקנות. ר"י מיגש.

רבינו גרשום

מעכבין אלא שלא פרץ את פצימיו הואיל שאין נפרצין חזקה יש לפותחו: אינו מטמא כל סביביו. אם היה מת בבית אע"פ שסתום הוא הואיל ולא פרץ את פצימיו אינו מטמא כל סביביו דבית בד' אמות כקבר דאיכא למימר הואיל שלא עקר הפצימין ולא סתמו לגמרי באותו פתח יפתח ויוציאהו אבל פרץ את פצימיו וסתמו מהכל מטמא כל סביביו דיש לו דין קבר הואיל וסתום מכל צדדיו כקבר דטומאה בוקעת ויוצאה דליכא למימר מן הצד יוציאוהו: ענין אחר שלא פרץ את פצימיו כלומר היה סותם הפתח ולא היה סותר צורת הפתח המשקופין והמזוזות אלא בנה בנין סתימה עלייהו דמתוך שלא עקרן ודאי היה דעתו לפתוח להכי אין מעכבין בו מלפתוח. ודיקא נמי דתניא גבי בית דאע"ג דסתום פתחו יש לו ד' אמות והיינו נמי טעמא [כיון] דלא פרץ פצימיו והיה דעתו לפתוח: קבר שיש לאדם בחצירו ועשה מחיצה דפנות כל סביביו וסיכוך. והשתא אע"ג דאיכא מחיצה סביב הקבר ואיכא פתח בהנהו מחיצות. אם כשסתם אותו פתח לא פרץ פצימה כיון דנראה מקום הפתח. כמאן דאיתא לפתח דמי ובוקעת בו את הטומאה ומטמא סביביו. אבל אם פרץ והוי כשאר כותל לא. למ"ה: מבואות המפולשות פתוחין לעיר אחרת. כלומר דנהיגו בני העיר אחרת לעבור דרך האי מבוי ולילכנס לעיר זו ולצאת ממנה דרך מבוי זה: [לקלקלו. לסותמן]. המפולשין לרשות הרבים. להעמיד להן דלתות לעכב בני רה"ר ליכנס במבוי כל שעה שירצו: סבור מינה הני מילי דמעכבין למיעבד דלתות ליסתם לבני רה"ר (הני מילי) בתוך ד' אמות של מבוי אותן ד' אמות הסמוכות לר"ה כדר' זירא: ולא היא דלענין טומאה אמרי' ד' אמות (ו) במבוי בר"ה דספיקו טהור באותן ד' אמות (מבוי דברשות הרבים) דגמרינן מסוטה. אבל הכא בכוליה מבוי מצו לעכב דלא מצו למיזל בני רה"ר אלא דרך אותו מבוי: **פיסקא.** ואין חולקין את השדה עד שתהא גדולה. דיכולין לזרוע בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה דבציר מהכי לא חשיב שדה שהוא סאה וחצי שהוא ע"ה אמה אורך על רוחב ג' דגמרי לה מחצר המשכן דהוי ק' על נ' ואמרינן דהיינו בית זרע סאתים: מר כי אתריה דבהכי חשיב שדה בט' קבין בציר לא ובאתריה דר"י היו השדות ביוקר והוי חשיבי שדה בט' חצאי קבין: בבבל שלא היו שדות ביוקר כבא"י מאי בכמה חשוב התם שדה. א"ר יוסף בי רדו יומא. כלומר כי היכי דיש מלאכה לפועל לחרוש בה יום שלם לפי שלא ימצא פועל שישכיר עצמו כי אם ליום אחד שלם ואם יחלקו פחות מכדי ספוק יום פעולת יום אחד כל חד וחד נמצא הפועל משלים פעולתו בחצי היום או בט' שעות והיה מבקש הפועל שכירות יום שלם: היכי דמי. הא בי רדו יומא כלומר באיזה חריש אמרת שב' פעמים חורש את השדה אחת תיכף לקצירה ולאותה חרישה קרי כרבא ובאותה חרישה שתיכף לקצירה חורש הפועל כל היום עד לערב ושוב

ה) ל"ל כמנוי הסמוך לרה"ר כרה"ר דמי. ו) ל"ל כשסקרקע קשה.

קטז א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ז: קיז ב מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הל' ו סמג עשין רלח: **קיא** ג ד טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ב: **קיב** ה מיי' פ"ג מהל' מזקי ממון הל' כד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שנז בהג"ה וסי' מז סעיף ב: קיג ז ז מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעי' ו: **קיד** ח ט מיי' פ"ז מהל' שכני' הל' ד' סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף ג:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

רבינו גרשום (המשך)

חורשין אותה ביום זריעה ואותו היום אין חורש הפועל אלא ט' שעות ובב' שעות זורע בעל הבית מה שהפועל חורש בט' שעות והכי מנהג ועכשיו בעי בעל גמרא באיזו חרישת פעולת יום יום זריעה דאינו אלא ט' שעות לא הוי יומא כרבא כלומר כשחוזר ומשכיר ביום קציר לא הוה פעולת יום שלם בחרישה דלאחר קצירה דבט' שעות תשלים פעולתו ונמצא יושב ובטל ג' שעות ונמצא מפסיד בעל הבית ואם בי רדו יומא כרבא כלומר אם מאותה חרישה אמרת דחורשין תיכף לקצירה כל היום לא הוי תרי יומא דזרעא לכלומר אין שם פעולת חרישת ב' ימים של יום זריעה שביום חרישה תכף לקצירה חורש כל י"ב שעות ואם תאמר באותו יום חרישה אמרי דהיינו פעולת יום שלם כשיבא לאותה חרישה של זריעה לא ימצא שם פעולת ב' ימים כי ביום זריעה אינו חורש אלא ט' שעות ולא ישאר לפעולת מחרת אלא פעולת ג' שעות ונמצא פועל יושב ט' שעות ויפסיד בעה"ב שצריך לשורו ביום שלם שלא ירצה פועל להשכיר עצמו למחצית היום. איבעית אימ' יומא דזרעא. ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא: דכריב ותני. שחורש באותו יום שתיכף לקצירה פעמים מה שחורש בט' שעות חוזר ושונה בב' שעות והוה שוה בשוה: איבעית אימא יומא כרבא. ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומא זרעא. לעולם איכא תרי יומי זרעא: בהדורי. שהארץ קשה היא וארץ סלעים ומרשין היא ומה שפועל חורש ביום אחד תיכף לקצירה חוזרת ומתקשה וצריך לחרוש בה פעולת ב' ימים דזריעה מחמת הקשיות שמתקשה אחר חרישת קצירה. ול"א. מוגה בספרים היכי דמי אי בי רדו יומי זריעה לא הוי תרי יומי כרבא. בהאי לישנא משמע דטפי חורש הפועל בהני ט' שעות דיום זריעה מבכולה יומא דכרבא דכבר רכיכא ארעא דחרושה כבר חדא זימנא והכי קאמר לא הוי [תרי] יומי כרבא דטפי מיומא הוי אבל לא הוי פעולת תרי יומי ואי בי רדו יומא כרבא להאי לישנא לא הוי יומא זרע דכל שחורש ביום כרבא יכול לחרוש ביום זריעה בפחות מט' שעות כדאמר בהאי לישנא דניחא לחרוש ביום זריעה מתיכף לקצירה. איבעית אימא בכרבא ודקא קשיא לך לא הוי יומא דזרעא לעולם הוי דאע"ג דניחא לחרוש באותו יום זריעה פעמים. ואיבעית אימא